

УДК: 327.54 (73)

А.О. ХУДОЛІЙ

ПОЛІТИЧНА РИТОРИКА ІНТЕРВЕНЦІОНІЗМУ Б. ОБАМИ

Худолій Анатолій Олексійович – к. філол. н., доц., викладач факультету політико-інформаційного менеджменту Національного університету «Острозька академія» (м. Острог)

Статтю присвячено аналізу риторики президента Обами. Виявлено кореляцію політичних промов американського очільника з зовнішньою політикою Сполучених Штатів. Розглянуто передвиборчі обіцянки Б.Обами та відповідність його зовнішньополітичному курсу впродовж каденції.

Ключові слова: риторика, зовнішня політика, інтервенціонізм, зовнішньополітичні стратегії, політичні традиції США.

Статья посвящена анализу риторики президента Обамы. Виявлено корреляцию политических речей американского лидера с внешней политикой Соединенных Штатов. Рассмотрены предвыборные обещания Б.Обамы и их соответствие внешнеполитическому курсу на протяжении периода правления.

Ключевые слова: риторика, внешняя политика, интервенционизм, внешнеполитические стратегии, политические традиции США.

The article is devoted to analysis of president Obama rhetoric. Political speeches of the American leader and their correlation with American foreign policy are described. B. Obama electoral promises and their correlation with foreign policy course during the presidency are analyzed.

Key words: rhetoric, foreign policy, interventionism, foreign policy strategies, political traditions of the USA.

© А.О. Худолій, 2012

Постановка проблеми. В умовах ключової ролі США набуває актуальності дослідження такого фактора, як політична риторика американських президентів, що впливає на політику Сполучених Штатів. Вагомим є прогнозування зовнішньої політики США, враховуючи риторичні заяви американських очільників.

Метою даної статті є аналіз риторики Б. Обами та її кореляція з зовнішньою політикою Вашингтона.

Актуальним і раніше недослідженим виявляється аналіз політичних промов президента США, що відображає погляди американського лідера на зовнішню політику країни. Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань: 1) здійснити аналіз риторики президента Б. Обами; 2) виявити кореляцію риторичних заяв очільника з зовнішньою політикою США.

Аналіз останніх досліджень. Зовнішню політику американських президентів 1946-2008 рр. досліджували чимало науковців, які акцентували увагу на різних аспектах цієї проблеми. Серед них слід окремо виділити політичний аналіз американських аналітиків за працями З. Бжезінського [1], Г. Кіссінджера [2] тощо. Зростає інтерес до проблематики україно-американських відносин вітчизняних учених. Зокрема, опубліковано низку праць, які стали вагомим внеском у розуміння внутрішніх витоків ідеології і політики США на світовій арені, американо-радянських відносин, глобальної стратегії Америки, проблем формування і реалізації курсу Вашингтона щодо України, Росії та інших держав СНД, у вироблення нових концептуальних підходів до оцінки явища американізму. Показовими у цьому плані є праці професора Б.М. Гончара [3; 4] та О.В. Потехіна. У праці Б.М. Гончара йдеться про регіональні аспекти зовнішньої полі-

тики США. Політика США щодо Східної Європи ґрунтовно досліджена д. і. н. О.В. Потехіним [5], який також вивчав і питання імперських амбіцій Вашингтона [див. 6]

Серед українських науковців питанню українського виміру зовнішньої стратегії США в ХХ та ХХІ століттях присвячено низку праць д. і. н. Є.Є. Камінського [7-8], серед останніх робіт якого на особливу увагу заслуговує монографія «Світ переможців і переможених» (2008 р.) [9], особливостю якої є висвітлення української тематики в контексті аналізу глобальних світових процесів, що окреслює перспективи сучасних міжнародних відносин і ролі в них України. Стратегічні імперативи Сполучених Штатів у 1990-ті роки розглядалися в публікаціях російських авторів: В.А. Кременюка «Росія і США після холодної війни» [10], М.І.Лапіцького [11], П.Т. Подлесного «Політика США у світі, що змінюється» [12]. У своїх працях вони висвітлюють механізми формування зовнішнього курсу США, аналізують концептуально-теоретичні засади зовнішньополітичної стратегії Америки та її практичну реалізацію. Наразі дослідженням риторики Б. Обами залишається малодослідженим явищем. Центральною темою виборчої кампанії Б. Обами зробив вихід з Іраку. Поступове виведення військ упродовж 16 місяців передбачало повне виведення до 2010 року. На його думку, криза американської зовнішньої політики пояснюється тим, що останні вісім років при владі були політики, які мислили категоріями «холодної війни». Якби не вони, Америка ніколи б не розпочала близькосхідну авантюру». Обами зазначав, що Ірак став відволікаючим фактором, і що основні зусилля важливо витратити в Афганістані. Президент оголосив, що мав намір вернути зовнішню політику США «війни з терором» у русло традиційних

американських цінностей і висловив сподівання на співпрацю з поміркованими представниками ісламу. Зробити це буде складно, враховуючи іншу заяву Обами, в якій він дав зрозуміти, що готовий використати воєнну силу «проти терористів, які будуть загрозувати Америці». Щодо питання національної безпеки, то політичні заяви в ході виборчої кампанії свідчили про те, що Б. Обама дотримувався політичної традиції попередників. Як і решта кандидатів він заявляв про нарощування сукупної бойової могутності ЗС США. Незважаючи на спроби позиціонувати себе пацифістом, він закликав збільшити чисельність американської армії. Риторика виступає ефективним інструментом впливу на громадськість, підтримки якої президент потребує, а для цього достатньо лише заявити про зменшення фінансування оборонної сфери. Міністр оборони США Леон Панетта в інтерв'ю «Нью-Йорк Таймс» зазначив, що протягом найближчих 10 років витрати американського оборонного відомства планується зменшити більш ніж на 450 мільярдів доларів. Планується скорочення чисельності американської армії і закупівель нового озброєння. Незважаючи на активну риторичну і гучні заяви реальності свідчать про інше. У порівнянні з вереснем 2001 року оборонний бюджет США подвоївся і зараз становить приблизно 700 мільярдів доларів на рік [13].

Начебто мирну риторичну супроводжують заяви інтервенціоністського змісту. Вже на посаді президента Б. Обама заявляє про застосування сили в інтересах Сполучених Штатів. «Слід пам'ятати, що американський народ забезпечить воєнну перевагу. У нас будуть наймогутніші збройні сили в історії світу. І ми зробимо все від нас залежне, щоб захистити наші інтереси та завдати поразки будь-якому ворогові» [14]. Однак президент, на відміну від попередника, намагається обережно використовувати погрози щодо застосування сили, намагаючись зберегти імідж демократа. Б. Обама також закликає поширювати американські цінності, носієм яких для решти світу має слугувати Америка. Він заперечує грубий тиск і силу. Тільки в такому випадку, довівши унікальність своєї політичної системи, Сполучені Штати, на думку Обами, зможуть претендувати на роль світового лідера.

Демократи інтенсивно критикували попередню адміністрацію за унілатералізм, зневажливе ставлення до міжнародних інституцій і трансатлантичних союзників. Б. Обама гостро критикував попередника за зовнішню політику, ключову роль в якій відігравав силовий фактор. Політика інтервенціонізму, що пропонується вже адміністрацією Б. Обами, передбачає первинність впливу силою прикладу, застосування механізмів багатосторонності та активної дипломатії навіть тоді, коли йдеться про так звані неспроможні держави або тих учасників міжнародної спільноти, які демонструють намір порушити принципи нерозповсюдження зброї масового ураження [15, с. 13].

Політичні заяви президента Обами та його оточення свідчать про те, що основою американського зовнішньополітичного курсу при демократах повинен стати оновлений синтез насильства та пере-

конання з перевагою на користь останнього. Цілком поділяємо думку І.І. Погорської щодо того, що Б.Обама рухається в напрямку переходу від стратегії гегемонії до стратегії лідерства: Америка повинна відігравати провідну роль, не нав'язуючи власної гегемонії [16, с. 182]. При цьому цілі нової стратегії американського інтервенціонізму є прагматичними: Вашингтон повинен діяти з іншими союзниками і партнерами задля спільного протистояння міжнародним загрозам та транснаціональним проблемам (геноциду, пандемії, зміні клімату тощо).

Аналізуючи риторичну адміністрації президента США, слід зазначити кілька базових положень, які формують основу американської зовнішньої політики. Як наголосила Г. Клінтон, Америка буде лідером у ХХІ столітті, який відмовиться від ідеологічних догм та повернеться до принципів двопартійної зовнішньої політики. «Ми відновимо американське лідерство через дипломатію, яка зміцнить нашу безпеку, розширить сферу наших інтересів і буде поширювати наші цінності» [17]. Мається на увазі, що зовнішньополітичну стратегію слід розробляти представникам обох партій, відповідно ділити й відповідальність. Де-факто Америка діє в межах прагматичної стратегії «зміна поведінки». «Демократи-яструби» вважають за краще вдаватися до політики багатосторонності, однак, при потребі, не вагаючись застосувати військову силу в односторонньому порядку та без згоди Ради Безпеки ООН. Проте варто додати, що Сполучені Штати намагаються заручитися підтримкою союзників та партнерів, навіть якщо йдеться про застосування сили. Риторика адміністрації Обами на події в Єгипті, Сирії, Судану та Лівії звучала в унісон з риторичними заявами європейських політиків, а згодом і застосуванням збройних сил Альянсу. Такий підхід виправданий, оскільки зменшує критику з боку світової спільноти, однак не применшує ролі Америки як світового лідера. Риторичні заяви президента продовжує державний секретар Г. Клінтон, яка визнає, що на даному етапі розвитку Америка зіткнулася зі значними світовими проблемами. Першочерговим завданням для адміністрації є захист і посилення безпеки Сполучених Штатів, національних інтересів і цінностей. «Перш за все, ми мусимо забезпечити американський народ і наших союзників. По-друге, ми сприятимемо економічному зростанню і процвітанню країни. І зрештою, нам слід зміцнити позицію Америки як глобального лідера, гарантуючи при цьому, що ми залишимося провідною силою світу, розширюючи можливість для тих народів, чий прогрес і процвітання сприятимуть американському» [17]. Клінтон заявила, що міжнародну політику слід будувати на сукупності принципів і прагматизму, а не жорсткої ідеології; на фактах, а не на емоціях чи упередженнях (читай стереотипах – розрядка моя).

По-друге, зовнішня політика сприятиме посиленню американського глобального лідерства. Державний секретар заявила, що Америка, завдяки своєму статусу, як і раніше, несе відповідальність за все людство, а її інтереси мають глобальний характер.

По-третє, Америка буде боротися з глобальними загрозами разом з іншими країнами, оскільки Сполучені Штати і решта країн світу взаємозалежні. Задля ефективності вирішення глобальних проблем слід розбудовувати світ з багатьма партнерами і мінімальною кількістю суперників. Клінтон наголосила, що найкращий спосіб просування американських інтересів та скорочення глобальних загроз – приймати такі зовнішньополітичні рішення, що спираються на значну групу учасників міжнародних відносин.

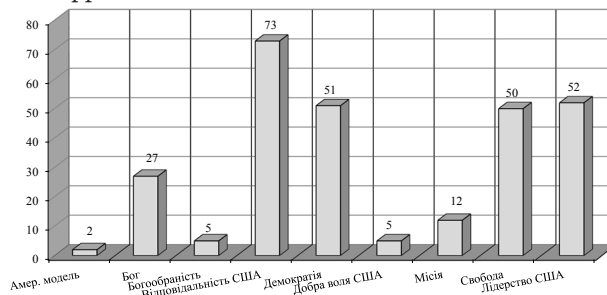
По-четверте, в зовнішній політиці слід керуватися, за визначенням державного секретаря США, «розумною силою», під якою розуміється низка засобів, наявних у розпорядженні держави, – дипломатичних, воєнних, політичних, юридичних і культурних. Застосування «розумної сили» означає, що дипломатія, а не погрози виступає основою зовнішньої політики. Однак, на її думку, воєнна сила інколи буває необхідною і Америці слід застосовувати її для того, щоб захистити свої інтереси тоді, коли в цьому буде необхідність, проте лише в якості останнього засобу. Немає сумнівів, що принцип «розумної сили» – це спроба відокремити зовнішню політику Обами від політики Дж. Буш-мол. Останній застосував воєнну силу двічі – в Афганістані та Іраку. Обами налаштований підтримувати і навіть інтенсифікувати війну в Афганістані. Застосування «розумної сили» напевно означає протигагу іракській кампанії.

По-п'яте, Сполучені Штати використовуватимуть ООН та інші міжнародні організації в разі необхідності та можливості. Було зазначено, що міжнародні інституції за умови успішної роботи посилюють вплив Америки, а коли працюють незадовільно, то їх слід реформувати так, щоб вони відображали ті принципи, які мотивували їхню організацію [17].

Американська винятковість та потяг до морального лідерства залишаються ідеологічною основою зовнішньої політики США. І в цьому плані нова адміністрація не буде відрізнятися від попередньої. Риторика президента підтверджує ідею морального лідерства Америки (див. таблицю 1). Серед ключових понять, виявлених у риторичі Б. Обами, домінуючими виступають такі, як «лідерство США», «свобода», «відповідальність», «демократія» та Бог. Рідше зазначено «місію», «добру волю Америки», «американську модель» та «Богообраність».

Таблиця 1

Лідерство США в промовах Б. Обами з 2009 по 2011 рр.

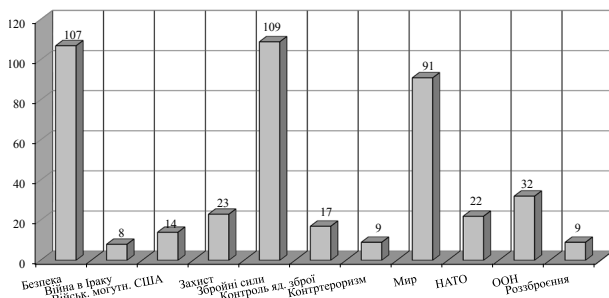
По Ірану позиція адміністрації Обами не відрізняється від позиції попередньої адміністрації, за винятком того, що демократи виявили готовність провести прямий діалог з Тегераном. Ірану доведеться призупинити програму створення ядерної зброї та підтримку тероризму. Клінтон підтвердила, що для тиску на Іран буде використано всі можливі засоби, включно з воєнними. Про це заявив і президент Обами. «Але якщо уряди Ірану та Північної Кореї будуть ігнорувати міжнародні стандарти, регіональну стабільність і безпеку власних народів, створюючи загрозу та посилюючи ядерну гонку озброєнь в Південній Азії та Близькому Сході, то їм доведеться за це відповідати. Державам світу слід тоді об'єднатися, щоб продемонструвати, що міжнародний закон – не марна обіцянка» [18]. Водночас, було зазначено, що Сполучені Штати застосують новий підхід у відносинах з Тегераном, проте пояснень не дали. Клінтон лише повідомила, що Америка спробує отримати міжнародну підтримку для санкцій і дій, що вплинуть на поведінку Ірану. За словами державного секретаря, адміністрація Обами має намір співпрацювати з Росією, передусім, у сфері скорочення запасів ядерної зброї та контролю над стратегічним озброєнням. Поведінка РФ, її спроби створити газовий ОПЕК і конфлікт з Україною сприймається демократами як загроза безпеці, якій, на думку Клінтон, слід протидіяти разом з партнерами по НАТО. У риторичі американського лідера домінують поняття «безпеки» та «збройних сил», які покликані її забезпечити, ООН, НАТО тощо. Займаючи провідне становище в світі, перед Сполученими Штатами залишається дискусійне питання стратегічного вибору – відмовитися від курсу, спрямованого на збереження геополітичної переваги, який послідовно з часів «холодної війни», проводять республіканські та демократичні адміністрації, або перейти до створення балансу між найсильнішими державами світу. Риторика президента Обами свідчить про спроби віднайти баланс між найсильнішими державами світу. Водночас зовнішньополітичні кроки свідчать про те, що президент США здійснює курс, спрямований на збереження геополітичної переваги, лише пом'якшений певними поступками та дипломатичними засобами. США планують підсилити альянси, зокрема НАТО та азійські блоки. Г. Клінтон оголосила, що поглиблення відносин з Європою стане одним із пріоритетів зовнішньої політики, оскільки європейці – «союзники, які заслуговують найбільшої довіри». Питання зміцнення НАТО узгоджується з питаннями безпеки в світі, які підтверджують політичні промови американського президента (див. таблицю 2).

На глобальному рівні 44 президент США зберіг базові стратегічні напрями зовнішньої та безпекової політики, що здійснювалася адміністрацією Дж. Буш-мол., проте проголосив оновлення змісту американської активності на глобальних просторах. Центральним компонентом його стратегії є світовий порядок, позначений налагодженням відносин між існуючими найбільш впливовими державами. Вирішальну роль відведено «перезавантаженню» відносин з Росією. Зважаючи на риторичу,

Б. Обама поділяє позицію Кремля щодо формування багатопольної системи міжнародних відносин. «Перезавантаження» відносин з Російською Федерацією передусім мало на меті посилити позиції Америки в Афганістані, полегшити виведення контингенту з Іраку, зупинити перетворення Пакистану в державу-посібника тероризму. Білий дім також окреслив завдання заручитися підтримкою Москви у припиненні ядерних амбіцій Північної Кореї та Ірану, зокрема, через підтримку Росією пакета економічних та інших санкцій проти Ірану.

Таблиця 2

Безпека й контроль у світі в промовах Б. Обама з 2009 по 2011 рр.

Стратегія президента США, опублікована 26 травня 2010 року, викликає зацікавлення з огляду на передвиборчу риторику Б. Обама. Згідно з американською політичною традицією в доктрині національної безпеки закладено базові принципи міжнародного курсу Сполучених Штатів – їхніх зовнішньополітичних і воєнних стратегій. Головна мета Стратегії – національне оновлення задля відновлення американського глобального лідерства, тобто Америка не лише не відмовляється від лідерства, а навпаки ставить на меті посилити свої позиції в світі. Під лідерством президент розуміє воєнну могутність, економічну конкурентоспроможність, моральний авторитет та активну участь у міжнародно-політичних процесах в глобальному масштабі (див. таблицю 1). Адміністрація передбачає посилення співпраці з партнерами та союзниками. Водночас Стратегія підтверджує ймовірність односторонніх дій Сполучених Штатів для захисту національних інтересів. Слід зазначити, що в документі 2010 року не зазначено жодної конкретної країни, однак таке формулювання дає максимальну свободу Сполученим Штатам у боротьбі з реальними та ймовірними ворогами. Наслідком такого підходу є орієнтація на воєнні дії за принципом «як ворог може атакувати». Такий підхід передбачає участь збройних сил у напіввоєнних та поліцейських акціях проти цивільного населення.

Враховуючи прагнення Сполучених Штатів довести до кінця процес лібералізації світової торгівлі, взяти під контроль інформаційні потоки і кіберпростір у цілому, забезпечити доступ американських компаній до запасів енергоресурсів на Близькому Сході, Великій Центральній Азії, Кавказі та Каспію, то ця стратегія контролю гео-політичного простору спрямована на гегемонію

Америку в глобальному масштабі. Як вважають І.І.Погорська та Д.М. Лакішик, це – стратегія перехідного періоду на час формування нового світового глобального порядку [16, с. 188].

Слід зазначити, що президент Обама не може радикально відійти від зміцнених концептуальних засад американської зовнішньої політики попередника. Одночасно з конструктивними заявами про необхідність пошуку міжнародного консенсусу на основі балансу інтересів Б. Обама наполягає на обов'язковості збереження американського лідерства у світі та посиленні інструментів його підтримки. Воно гарантуватиме мир, безпеку та співробітництво перед загрозою глобальних небезпек. Викликає сумніви той факт, що президент Обама вважає Сполучені Штати втіленням універсальних цінностей, які слід поширювати по світу. Добре відомо, чим закінчувалися спроби Америки поширювати цінності у В'єтнамі, Латинській Америці, на Кубі, в Іраку, Югославії тощо. На жаль, умови застосування сили Сполученими Штатами описано розпливчасто, що викликає запитання про легітимність їхніх дій, оскільки Вашингтон залишає за собою право максимальної гнучкості в прийнятті рішень щодо застосування сили в міжнародних відносинах. Важливо зазначити, що Стратегія-2010 демонструє приклад ліберальної риторики, яка закликає до громадянських свобод, американських цінностей і принципу верховенства закону, проте неможливо ігнорувати декларативність таких заяв, що свідчить про політичну традицію президентської риторики. Висловлену думку підсилюють американські науковці. У цьому зв'язку професор М. Лінч із університету Дж. Вашингтона піднімає питання про відповідність риторики і зовнішньої політики Сполучених Штатів, оскільки заяви про громадянські свободи та верховенство закону суперечать зовнішньополітичним крокам, зокрема нещодавньому рішення Вашингтона завдати авіаударів за допомогою безпілотної авіації по північно-західних регіонах Пакистану, ігноруючи офіційні заяви пакистанського уряду. Підґрунтям виявилися дані про те, що тамтешні племена підтримують та надають прихисток терористам [19]. Унаслідок авіаударів загинули 25 пакистанських військових.

Привертає увагу російський вектор зовнішньої політики нової адміністрації, зокрема сама назва відповідного розділу: «Назустріч Росії, що відроджується». На початку цієї частини поставлено головну проблему формування і реалізації російської політики США. Йдеться про те, що російське вторгнення у Грузію створило цілковито новий виклик для безпеки Сполучених Штатів та їхніх союзників у Європі. Принциповим моментом цієї цілісної стратегії подається відмова розглядати Росію таким же чином, як і Радянський Союз. Тобто відразу заперечується перспектива «холодної війни». Натомість президент вважає за доцільне зайнятися новими викликами, які йдуть від Росії, зачіпаючи увесь регіон. Ключовими компонентами такої стратегії мають стати:

- Підтримка демократичних партнерів та дотримання принципів суверенітету на євразійських

просторах з урахуванням інтересів сторін та превентивним реагуванням на напруженість у відносинах між державами регіону.

- Зміцнення НАТО у такий спосіб, щоб вести діалог з Росією із спільних з європейцями позицій.
- Допомога союзникам у зниженні енергетичної залежності від Росії.
- Прямі перемовини з Москвою з питань, що мають спільний інтерес для сторін [15, с. 13].

Проте президент не обмежується промовистою риторикою. Як зазначає Роберт Кейган, «за перший рік роботи адміністрація Обами провела більше атак безпілотними літаками, ніж адміністрація Буша за попередні п'ять років, і ці удари спричинили рекордну кількість жертв серед ворогів. Хоча адміністрація Обами поводить себе ліберальніше у порівнянні з адміністрацією Буша, надаючи терористам правовий захист, проте вона докладає також більше зусиль до їхнього знищення, тим самим усуваючи необхідність судового розслідування» [20].

Риторика про суть американської зовнішньої політики також залишається послідовною та узгоджується з риторикою попередніх президентів США. Звернімося до недавнього виступу Г. Клінтон у Раді з питань зовнішніх відносин: «Питання полягає не в тому, чи наша нація може чи повинна бути лідером, а в тому, як вона виконує цю роль у XXI столітті». Державний секретар хизується перевагою збройних сил Америки в світі. «Ми не вагатимемося, щоб енергійно захистити наших

друзів, наші інтереси і, понад усе, наш народ, і коли це буде необхідно – найсильнішим військом у світі». Це звучить як гра м'язами. І що надихає це все? «Свобода, демократія, справедливість і можливість лежать в основі наших пріоритетів» [21]. Навряд чи це реалізм. Очевидно, що Сполучені Штати мають намір продовжувати політику інтервенціонізму, застосовуючи силу там, де це вигідно, прикриваючись національними інтересами та безпековими загрозами.

Нова стратегія глобального лідерства може бути реалізована шляхом збереження провідних позицій США в основних міжнародних інститутах (ООН, МВФ, СОТ, НАТО), керівництва регіональними процесами та організації двосторонніх зв'язків з провідними державами світу, що не входять до воєнно-політичних союзів під егідою США – Китаєм, Індією та Росією. Пріоритетом зовнішньої політики адміністрації Б. Обами можна вважати взаємодію з міжнародними організаціями замість їхньої маргіналізації, як це робила адміністрація Дж. Буша-мол., ухвалюючи безпекові та інші рішення на власний розсуд. =Американські президенти, декларуючи привабливі ідеї про демократію та свободу, переслідували і переслідують амбітні геостратегічні імперативи – утвердження світового лідерства. Їхняполітична риторика доповнює політику інтервенціонізму. Перспективу подальших розвідок вбачаємо в порівняльному дослідженні риторики президента Б. Обами та його попередників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство. – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія», 2006. – 203 с.
2. Киссинджер Г. Нужна ли Америке внешняя политика?: пер с англ. под ред. В. Л. Иноземцева. – М.: Ладомир, 2002. – 352 с.
3. Гончар Б.М. Кризова дипломатія СРСР і США в конфліктах «третього світу» (70-80-і рр.) / Гончар Борис Михайлович. – Київ, 1992. – 172 с.
4. Гончар Б.М. Фактор регіональних конфліктів у процесі формування та реалізації політики США щодо СРСР в 70-80-і роки: дис. ... доктора іст. наук: 07.00.03 / Борис Михайлович Гончар. – К., 1994. – 470 с.
5. Потехин А.В. Дипломатія США в Східній Європі 1945-1950 гг. / Александр Владимирович Потехин. – К.: Наукова думка, 1991. – 140 с.
6. Потехин О. США: неоімперія чи недоімперія? / О. Потехин // Дослідження світової політики. Збірник наукових праць. – Вип. 43. – К.: ІСЕМВ, 2008. – С. 90–102.
7. Камінський Є.Є. Політика США в українському питанні (1917-1990 рр.) / Євген Євменович Камінський. – К.: Наукова думка, 1993. – 322 с.
8. Камінський Є. Політика США щодо України. Витоки. Концептуальні основи. Практична еволюція / Євген Камінський, Андрій Дашкевич. – К.: Політична думка, 1998. – 547 с.
9. Камінський Є.Є. Світ переможців і переможених. Міжнародні відносини і українська перспектива на початку XXI століття / Євген Камінський. – К.: Центр вільної преси, 2008. – 336 с.
10. Кременюк В.А. Начало конца: как зарождалась стратегия выхода из «холодной войны» / В.А. Кременюк // США. Канада. Экономика. Политика. Культура. – № 7 (487). – Июль 2010. – С. 3-18.
11. Лапицкий М.И. Современное прочтение истории: Россия-США / М.И. Лапицкий // США. Канада. Экономика. Политика. Культура. – № 7 (487). – Июль 2010. – С. 83–99.
12. Політика США в меняющемся мире / Отв. ред. П.Т. Подлесный; Ин-т США и Канады. – М.: Наука, 2004. – 333 с.
13. Гончаров А. США скоротять витрати на оборонну сферу / А. Гончаров // Українські Національні Новини. – Режим доступу: <http://unn.com.ua/ua/news/07-11-2011/518274>.
14. Obama B. Remarks at the National Defense University, March 12, 2009. – Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=85854>.
15. Камінський Є. «Доктрина Обами»: від передвибірних гасел до реалізму / Євген Камінський // Євроатлантика. – № 4, 2009. – С.12–17.
16. Погорська І.І., Лакішник Д.М. Зовнішня політика адміністрації Б. Обами в контексті американського глобального лідерства / І.І.Погорська, Д.М. Лакішник // Проблеми міжнародних відносин: [зб.наук. праць / наук. Ред. Канцелярук Б. та ін.]. – К.: КиМУ, 2011. – Вип. 2. – С. 179–192.
17. Clinton H.R. Clinton Expresses Plans for New World Approach, January 13, 2009. Transcript of Clinton Confirmation Hearing. – Режим доступу до джерела: <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=99290981>.
18. Obama B. Address to the United Nations General Assembly in New York City, September 23, 2009. – Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=86659>.
19. US unveils new security strategy // Aljazeera. – Режим доступу до джерела: <http://www.aljazeera.com/news/americas/2010/05/2010527124921463370.html>.
20. Kagan R. The Need for Power / Robert Kagan // The Wall Street Journal, January 20, 2010. – Режим доступу до джерела: <http://carnegieendowment.org/2010/01/20/need-for-power/87t>.

21. Cohen Eliot. What's Different About the Obama Foreign Policy? / Eliot Cohen // The Wall Street Journal Europe, 03.08.2009. – Режим доступу до джерела: <http://online.wsj.com/article/SB10001424052970203946904574300402608475582.html>.